

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

ЗАТВЕРДЖЕНО

Приймальною комісією
Протокол № 5 від 29.03.2021
Голова Приймальної комісії

Віктор ОГНЕВ'ЮК

Програма фахового випробування з української мови і літератури

Освітні рівень: другий (магістерський)

Спеціальність: 035 Філологія

Освітня програма: 035.01.01 Українська мова і література

На основі: освітнього ступеня бакалавр, магістр, освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліст

ПОГОДЖЕНО

Проректор з науково-методичної та
навчальної роботи

Олексій ЖИЛЬЦОВ

РОЗГЛЯНУТО І ЗАТВЕРДЖЕНО
на засіданнях кафедри української
літератури, компаративістики і
грінченкознавства та кафедри
української мови

Протокол № 11 від «25» лютого 2021 р.
Завідувач кафедри української
літератури, компаративістики і
грінченкознавства

Олена БРОВКО

Протокол № 8 від «03» лютого 2021 р.
Завідувач кафедри української
мови
Станіслав КАРАМАН

Київ 2021

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Фахове випробування з **української мови і літератури** проводиться в **комбінованій (тестовій та усній формі)**. Спілкування під час випробовування проводиться українською мовою. Під час фахового випробування перевіряється рівень оволодіння літературознавчою, лінгвістичною, комунікативною, компаративною компетенціями абітурієнта.

Фаховий іспит з української мови і літератури складається з двох частин – *письмових тестових запитань* і практичного завдання, результати якого вступник представляє в *усній формі*.

Перевірка теоретичних знань вступників за програмою вступного іспиту проводиться у *тестовій формі*.

Друга частина вступного комбінованого випробування – лінгвостилістичний аналіз художнього тексту українських авторів (відповідь в усній формі).

Враховуючи особливості філологічної підготовки за першим (бакалаврським) рівнем, фахове випробування української мови і літератури до магістратури ґрунтується на теоретичній та практичній попередніх освітніх компонентів і передбачає визначення у вступників достатнього рівня знань.

Фахове випробування для вступників на освітню програму «Українська мова і література» (денна форма навчання) охоплює всі освітні компоненти сучасної української мови як навчальної дисципліни (фонетика, графіка, орфографія, лексикологія, фразеологія, лексикографія, словотвір, морфемна будова слова, морфологія, синтаксис, стилістика). На фаховому випробуванні з української мови і літератури вступники повинні продемонструвати повноцінне опанування професійними компетенціями філолога, тобто володіти теорією і водночас аналізувати мовні явища.

Питання з історії української літератури, репрезентованої такими етапами, як давня література, література XIX ст., література межі XIX – XX ст., XX ст., сучасна українська література дають можливість перевірити стан підготовки майбутніх магістрів, виявити їхнє вміння самостійно поповнювати свої знання, орієнтуватись у швидкому потоці наукової інформації з питань літературознавства, а також і це чи не найголовніше для майбутнього науковця, вміння аналізувати літературний матеріал.

Майбутній магістр мусить не просто знати факти історії української літератури, а глибоко розуміти літературний процес, історію виникнення й розвитку літературних родів, жанрів, течій, стилів і напрямів світової літератури,

При підготовці до фахового випробування вступник повинен зосередити увагу на висвітленні літературної діяльності провідних українських письменників і зв'язках зі світовою літературою.

На фаховому випробуванні випускники при відповіді на питання про творчість письменників доцільно звертати увагу на найбільш показові в художньому плані тексти, на їхні ідейно-естетичні та стильові особливості.

Вступники повинні знати основи теорії літератури в межах навчальної програми, бути обізнаними з історією розвитку естетичних теорій, художніх стилів і жанрів.

Під час підготовки до відповіді не можна користуватися сторонніми джерелами інформації.

Під час відповіді абітурієнт спілкується з членами комісії, відповідає на додаткові питання та залишає листок підготовки.

Комісія не висловлює оціночних суджень під час відповіді, не надає правильних відповідей і не коригує відповідь абітурієнта. Оцінка за іспит виставляється колегіально як середнє арифметичне з округленням на користь абітурієнта.

Фахове випробування з української мови і літератури має також встановити професійну підготовленість майбутнього магістра, його вміння аналізувати твір у взаємозв'язках змісту і форми і пов'язувати матеріал програми із загальнонауковою методологією, висвітлюючи, таким чином, проблемність кожного з питань, що засвідчує готовність вступників до здобуття другого (магістерського) освітнього рівня за спеціальністю *035 Філологія (спеціалізація: 035.01 Українська мова і література; освітня програма: Українська мова і література)*.

Фахове випробування з української мови і літератури має також встановити професійну підготовленість майбутнього магістра, його вміння аналізувати твір у взаємозв'язках змісту і форми і пов'язувати матеріал програми із загальнонауковою методологією, що засвідчує готовність вступників до здобуття другого (магістерського) освітнього рівня за спеціальністю *035 Філологія (спеціалізація: 035.01 Українська мова і література; освітня програма: Українська мова і література)*.

У білеті пропонується лінгвостилістичний аналіз художнього тексту (схема – додаток № 1).

Тривалість випробування – 80 хвилин (40 хвилин – виконання тестових завдань, 40 хвилин – робота з текстом для подальшої відповіді в усній формі).

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Сучасна українська літературна мова

ФОНЕТИКА

1. Фонетика як наука про звукову сторону мови. Фонетика загальна, описова, історична, порівняльна. Методи фонетичних досліджень: безпосереднє спостереження і самоспостереження, інструментальні методи. Загальнотеоретичне і практичне значення фонетики. Зв'язок фонетики з іншими лінгвістичними дисциплінами. Звукові засоби мови: сегментні та суперсегментні. Принципи їх розмежування.

2. Звук як одиниця фонетики. Артикуляційний аспект вивчення звуків. Будова мовленнєвого апарату, функції окремих його частин. Активні та пасивні органи мовлення. Артикуляція мовного звука, її частини: екскурсія, витримка, рекурсія. Артикуляційна класифікація звуків української мови. Голосні і приголосні звуки. Різні визначення їх. Класифікація голосних звуків за рядом (переднього і заднього ряду) і за ступенем підняття язика (низького, середнього і високого піднесення); за наявністю чи відсутністю лабіалізації (огублені й

неогублені). Класифікація приголосних звуків за участю голосу й шуму (шумні та сонорні); за місцем творення (губні, язикові, глоткові); за способом творення (зімкнені, щілинні, зімкнено-прохідні, африкати); а наявністю чи відсутністю палаталізації (м'які і тверді). Дослідники артикуляційних властивостей звуків української мови. Інструментальне вивчення артикуляції українських звуків. Акустичний аспект вивчення звуків. Акустичні властивості звуків. Розрізнення звуків за висотою, силою, тривалістю, тембром. Форманти (частота, рівень, ширина). Тони і шуми. Акустична класифікація звуків української мови: вокальність / невокальність, консонантність / еконсонантність, висока тональність / низька тональність, дифузність / компактність, різкість / нерізкість, перерваність / неперерваність, дзвінкість / глухість. Об'єднання голосних і приголосних в одну спільну класифікацію. Відповідність між артикуляційною та акустичною класифікаціями. Методи дослідження акустичних властивостей мовлення. Фонетична транскрипція, її принципи. Міжнародний фонетичний алфавіт.

3. Лінгвістичний (функціональний) аспект вивчення мовних звуків. Звуки мовлення і звуки мови. Поняття фонем. Основні функції фонем. Варіанти й варіації фонем. Сильні та слабкі позиції фонем. Ознаки фонем і ознаки звуків. Диференційні ознаки фонем як умова виконання ними розрізнювальної функції. Нейтралізація фонем. Фонологічні школи: Московська, Санкт-Петербурзька (Ленінградська), Празька. Фонема в дослідженнях українських учених. Фонологічна транскрипція, її принципи.

4. Фонетична система української літературної мови. Система фонем сучасної української літературної мови. Голосні фонем, їх склад. Питання про кількість голосних фонем української мови в дослідженнях українських учених. Диференційні ознаки голосних фонем. Система голосних фонем. Сильні й слабкі позиції голосних фонем. Приголосні фонем, їх склад. Питання про кількість приголосних фонем в українській мові. Диференційні ознаки приголосних фонем. Система приголосних фонем. Сильні і слабкі позиції приголосних фонем. Видозміни фонем у мовному потоці (за термінологією Н.І. Тоцької, модифікації, або живі чергування фонем). Видозміни голосних фонем: акомодация, редукція, гармонійна асиміляція. Видозміни приголосних фонем: асиміляція, спрощення, дисиміляція. Позиційні чергування голосних з приголосними: <у> - <в>, <і> - <й>.

Поняття про історичні (морфологічні) чергування фонем: <е> - <о>, <і> - <а>, <о> - <а>, <е> - <і>, <у> - <а> та інші. Пізніші чергування голосних фонем: <о>, <е> з фонемним нулем; <о>, <е> з <і>; <е> з <о> після шиплячих та <й>; <и> з <о> у сполуках з сонорними <р>, <л> (ри, ли - ро, ло). Чергування приголосних фонем: <г>, <к>, <х> - <ж>, <ч>, <ш>; <г>, <к>, <х> - <з'>, <ц'>, <с'>; зубних з ясенними; однієї фонемі зі сполученням двох.

5. Склад як одиниця фонетики. Склад з артикуляційного та акустичного погляду. Функції складу. Основні теорії складу (сонорна, експіраторна, м'язового напруження). Структура складу і його компоненти. Типи складів: прикриті, напівприкриті та неприкриті; відкриті, закриті та напівзакриті. Складоподіл в українській мові. Неоднозначність складоподілу в українській літературній мові, її причини.

6. Наголос як одиниця фонетики. Словесний наголос, його функції. Акустичні й артикуляційні відмінності наголошених складів від ненаголошених. Місце наголосу в слові в українській мові. Рухомий і нерухомий наголос при словозміні і словотворенні. Ненаголошені словоформи. Енклітики й проклітики. Головний та побічний наголос. Акцентологія.

7. Інтонація як одиниця фонетики. Функції інтонації. Компоненти інтонації: фразовий наголос, паузи, мелодика, тембр і темп. Типи інтонації в українській мові. Основні інтонаційні конструкції.

8. Орфоепія. Різні погляди на обсяг (предмет) орфоєпії. Орфоєпічні норми, їхнє значення. Причини порушення орфоєпічних норм. Вимовні помилки: фонетичні та фонологічні. Орфоєпічні варіанти, місце їх у літературній вимові. Орфоєпічні норми в системі голосних і приголосних. Орфоєпічні норми приголосних у деяких граматичних формах. Засоби милозвучності. Орфоєпічні норми запозичених слів. Кодифікація орфоєпічних норм. Українська літературна вимова в історичному розвитку.

9. Графіка. Графічні засоби української мови: букви і небуквені засоби. Склади сучасного українського алфавіту. Назви букв. Значення букв. Позначення на письмі фонем <дж>, <дз>, <дз'>. Позначення на письмі фонем <й>. Позначення на письмі твердості та м'якості приголосних.

10. Орфографія. Розділи української орфографії. Передача буквами фонемного складу морфем і словоформ. Принципи української орфографії: фонетичний, фонематичний, традиційний, диференційний. Основні зміни в українській графіці й орфографії в ХХ ст. Упорядкування правопису в 1990 і 1993 роках. Зміни в українському правописі 2019 р.

Сучасні орфографічні словники й довідники.

ЛЕКСИКОЛОГІЯ

1. Словниковий склад (лексика) – особливий рівень у системі мови.

Множинність, неоднорідність лексичних одиниць. Зв'язок лексики з дійсністю.

Проникність лексичної системи, її рухомість. Системність лексики. Слово як багатоаспектна одиниця, що функціонує на всіх рівнях системи мови. Лексикологія як наука про словниковий склад мови. Два підходи до опису слова в лексикології: системно-семасіологічний (слово з погляду його значення, зв'язки слова з іншими словами в контексті і системі мови) і соціолінгвістичний (слово з погляду його хронологічних, соціальних і територіальних характеристик). Лексична семантика – основний розділ лексикології. Відношення лексичної семантики до семасіології та ономасіології. Зв'язки лексикології з іншими розділами науки про українську мову: лексикографією, фонетикою, словотвором, морфологією і синтаксисом.

Основні методи лексикології (лінгвістичні, психолінгвістичні, статистичні). Системно- семасіологічний аспект лексики

2. Слово як одиниця лексичного рівня мови. Слово – знакова одиниця. Лексичне значення слова. Денотативний характер лексичного значення. Понятійна основа лексичного значення. Прагматичний аспект лексичного значення. Оцінні компоненти в лексичному значенні. Асоціативні ознаки (конотації), пов'язані зі

словом. Лексичне і граматичне значення. Сполучувальні властивості слова, що визначаються його лексичним і граматичним значенням.

3. Співвідношення форми і змісту в слові. Мотивованість і немотивованість слова і значення. Внутрішня форма слова, її види.

4. Типи слів за загальним лексичним значенням: самостійні, службові й вигуківі; повнозначні та займенникові. Імена власні й загальні. Ономастика як наука про власні назви. Імена конкретні й абстрактні.

5. Принципи й методи опису лексичного значення. Поняття про компонентний аналіз.

6. Багатозначність слова (полісемія). Семантична структура полісемічного слова. Ієрархія значень і типи багатозначності в українській мові (радіальна, ланцюжкова, радіально-ланцюжкова). Метафора як спосіб семантичної деривації. Узуальні й оказіональні метафоричні перенесення. Метонімія як спосіб семантичної деривації. Продуктивні моделі метонімічних перенесень. Смыслові відношення між лексико-семантичними варіантами (ЛСВ) багатозначного слова. Питання про загальне значення слова. Дифузність лексичних значень полісемічного слова і її текстові вияви. Способи тлумачення лексичного значення слова. Передача полісемії і типів лексичних значень слів у тлумачних словниках української мови. Найважливіші тлумачні словники, їх характеристика.

7. Лексична омонімія в українській мові. Типи лексичних омонімів: повні й неповні (часткові). Відмежування лексичних омонімів від випадків відносної омонімії (омофонів, омоформ, омографів). Джерела лексичних омонімів. Проблема розмежування омонімії й полісемії. Стилїстичне використання омонімів у мовленні. Словники омонімів.

8. Пароніми в українській мові. Співвідношення явищ паронімії з фонеморфологічною варіантністю слова, народною етимологією. Паронімія й паронімазія. Словники паронімів. Використання паронімії й паронімазії в мові художньої літератури.

9. Лексична парадигматика. Лексико-семантична парадигма. Поняття про семантичне поле і лексико-семантичну групу (ЛСГ). Найважливіші відношення між їх членами: синонімія, гіпонімія, антонімія і конверсія. Синонімія як фундаментальний тип відношень мовних одиниць. Лексичні синоніми. Визначення синонімів. Умови синонімізації. Абсолютна синонімія.

Повна і неповна (ідеографічна) синонімія. Нейтралізація семантичних відмінностей ідеографічних синонімів. Інші типи відмінностей між синонімами (граматичні, стилїстичні, емоційно-експресивні, жанрові, соціальні, територіальні). Синонімічний ряд і його домінанта. Поняття про синонімічне гніздо. Поняття про квазісиноніми (Ю.Д. Апресян). Синоніми системно-мовні і ситуативно-мовленнєві, їхня роль у текстотворенні. Стилїстичні прийоми, побудовані на синонімії. Словники синонімів української мови. Лексичні антоніми, їх визначення. Логічна та лінгвістична основа антонімів. Структурні й семантичні типи антонімів. Синонімічно-антонімічні зв'язки. Поняття про енантіосемію. Антонімія системно-мовна та ситуативно-мовленнєва. Текстові функції антонімів. Стилїстичні прийоми, побудовані на антонімії. Словники антонімів української мови. Лексичні конверсиви. Структурні та семантичні типи конверсивів. Відмінності конверсивів

від синонімів та антонімів. Квазіконверсиви (Ю.Д.Апресян). Гіперо-гіпонімія. Гіпоніми й гіпероніми.

10. Лексична синтагматика. Закон семантичної узгодженості слів. Граматична, семантична і лексична сполучуваність. Поняття про валентність слова. Словники сполучуваності, валентностей, асоціативні. Соціолінгвістичний аспект лексики

11. Лексичні шари української лексики з погляду її походження.

Споконвічно українські слова (індоєвропейські, праслов'янські, давньоруські) і власне українські. Етимологічні словники української мови. Лексичні запозичення в українській мові. Фонетичні, граматичні і лексичні закономірності, що супроводжують освоєння запозичених слів. Семантичні процеси при запозиченні слів. Класифікація запозичень за походженням (джерелами) і тематичними групами. Екзотизми й варваризми. Калькування й кальки. Типи лексичних кальок. Інтернаціональна лексика. Запозичена лексика в тлумачних словниках і словниках іншомовних слів.

12. Соціальна й територіальна диференціація лексики української мови. Лексика загальнонародна й лексика обмеженого вжитку. Науково-технічна й професійна термінологія. Специфіка терміна. Джерела термінотворення в українській мові. Поняття про термінологізацію загальнонародної лексики і детермінологізацію терміна. Словники термінів. Професіоналізми, відмінності їх від термінів. Жаргонна лексика. Арго. Використання жаргонної та арготичної лексики в літературній мові. Словники жаргонної та арготичної лексики. Діалектизми, види їх. Функції в тексті. Словники діалектної лексики.

14. Динамічні потенції лексико-семантичної системи мови. Активна й пасивна лексика. Застаріла лексика: історизми й архаїзми. Неологізми, їх різновиди і шляхи появи в мові. Оказіональні й потенційні слова. Словники нових слів і значень. Словники архаїзмів. Стилїстична диференціація лексики української мови. Лексика стилїстично нейтральна (міжстильова) і стилїстично забарвлена. Розмовна лексика, її види. Книжна лексика, її види. Система стилїстичних поміток у тлумачних словниках української мови.

15. Фразеологія. Фразеологізми, їх схожість і відмінність від інших мовних одиниць. Питання про обсяг фразеології і типи її одиниць. Стійкість і варіантність фразеологізмів. Системна організація фразеології. Фразеологічна парадигматика: фразеологічні синоніми, антоніми. Фразеологічна багатозначність. Фразеологічні омоніми. Фразеологічна синтагматика. Фразеологія української мови з погляду її походження. Стилїстична диференціація фразеологізмів. Фразеологічні словники української мови.

16. Лексикографія. Енциклопедичні й лінгвістичні словники. Типи лінгвістичних словників. Тлумачні словники української мови. Структура словникової статті у тлумачних словниках. З історії української лексикографії. Сучасний стан лексикографії в Україні.

СЛОВОТВІР

ВСТУП

1. Словотвір сучасної української літературної мови як об'єкт наукового вивчення і як розділ мовознавства. Загальнотеоретичне і практичне значення

розробки питань словотвору.

2. Місце словотвору в системі наук про мову.

3. Словотвір і морфемна будова слова. Зв'язок проблем словотвору з проблемами морфемної будови слова. Способи словотвору і структурні класи слів. Відмінність морфемного від словотвірного аналізу.

4. Основні поняття і терміни словотвору: твірна основа (твірна база), структурні різновиди твірних основ; словотворчі засоби (основні і допоміжні); способи словотвору; ознаки, за якими розрізняються способи словотвору; непохідне і похідне слово; словотвірна пара; словотвірний пучок; словотвірний ланцюжок; словотвірне значення; словотвірне гніздо; словотвірний тип; словотвірна модель; словотвірний розряд; словотвірна категорія; словотвірний клас; словотвірна парадигма.

МОРФЕМНА БУДОВА СЛОВА

1. Поняття морфеми. Класифікація морфем за роллю в складі слова, за семантичною функцією, за наявністю звукового показника, за кількістю фонем, за здатністю сполучатися з іншими морфемами, за поширеністю. Співвідношення між регулярністю, продуктивністю і частотністю афіксів.

Поняття синонімії й омонімії морфем. Інтерфікси. Афіксоїди. Асемантичні морфеми.

2. Основа слова. Основа словозміни, словотвору і формотворення.

3. Історичний характер морфемної структури слова. Типи змін у морфемній будові слова: опрощення, перерозклад, ускладнення, декореляція.

Правила морфемного аналізу.

СПОСОБИ СЛОВОТВОРУ

1. Морфологічний спосіб творення слів: суфіксація, префіксація, префіксально-суфіксальний різновид, флективний різновид, постфіксація, складання. Специфіка кожного з різновидів морфологічного способу словотворення.

2. Лексико-семантичний спосіб. Джерела лексико-семантичних дериватів, основні моделі.

3. Лексико-синтаксичний спосіб. Специфіка лексико-синтаксичних утворень.

4. Морфолого-синтаксичний спосіб. Специфіка морфолого-синтаксичного словотвору. Різновиди морфолого-синтаксичного словотвору: субстантивація, ад'ективація, прономіналізація, адвербіалізація. Правила словотвірного аналізу слова.

МОРФОЛОГІЯ

Морфологія як учення про граматичні форми слова і граматичні категорії. Лексичне і граматичне значення слова. Способи вираження граматичних значень слова в українській мові. Граматична форма слова і граматична категорія. Частини мови в українській мові. Питання про частини мови та їх класифікацію в мовознавчій літературі. Принципи виділення частин мови. Слова самостійні і

службові.

ІМЕННИК

Визначення іменника як частини мови, його граматичні категорії та синтаксична роль. Семантичні групи іменників: власні і загальні назви, назви істот і неістот; значення конкретне (предметне, речовинне, збірне) та абстрактне. Граматичні особливості семантичних груп іменників. Категорія роду як одна з основних морфологічних ознак іменника. Поділ іменників за родами. Засоби вираження категорії роду іменників. Граматичний рід аббревіатур, іменників іншомовного походження та деяких власних назв. Іменники спільного роду. Хитання в роді. Категорія числа. Значення категорії числа. Іменники, що мають тільки форми однини або тільки форми множини. Вживання форм числа. Залишки форм двоїни в сучасній українській літературній мові та в народних говорах. Категорія відмінка. Значення категорії відмінка. Система відмінків у сучасній українській мові. Основні значення відмінків. Способи вираження значень відмінка, роду й числа в іменниках, що не мають форм словозміни. Відмінювання іменників. Поділ на відміни і групи. Система відмінкових форм однини та множини. Зауваження до відмінкових форм іменників. Іменники, що в сучасній українській мові перебувають поза чотирма відмінами. Особливості відмінювання українських і неукраїнських власних назв (прізвищ, топонімів). Відмінювані і невідмінювані аббревіатури. Словотвір іменників. Іменники, утворені морфологічним способом. Суфіксальні утворення. Префіксальні утворення. Префіксально-суфіксальні утворення. Іменники, утворені складанням. Неморфологічні способи творення іменників: лексико-семантичний, лексико-синтаксичний, морфолого-синтаксичний.

ПРИКМЕТНИК

Визначення прикметника як частини мови. Морфологічні властивості й синтаксична роль прикметників. Граматична залежність категорії роду, числа й відмінка прикметників. Прикметники якісні, відносні і присвійні. Відмінність між ними у значенні та в граматичному вираженні. Перехід відносних прикметників у якісні. Засоби безвідносного і відносного вираження міри ознаки. Ступені порівняння прикметників. Значення прикметників вищого ступеня. Засоби утворення прикметників вищого ступеня. Значення прикметників найвищого ступеня. Засоби утворення прикметників найвищого ступеня. Відмінювання прикметників. Повні й короткі форми прикметників. Залишки нечленних та нестягнених членних прикметників у сучасній українській мові, сфера їх уживання. Тверда і м'яка групи прикметників. Сучасні відмінкові форми прикметників. Особливості відмінювання прикметників з другою частиною – лиций. Відмінювання субстантивованих прикметників. Словотвір прикметників. Морфологічний спосіб творення прикметників: суфіксальний, префіксальний, префіксально-суфіксальний, складання основ. Утворення прикметників від географічних назв.

ЧИСЛІВНИК

Питання про місце числівників у системі частин мови. Визначення числівника. Поділ числівників за значенням. Кількісні числівники як основний розряд числівників. Питання про порядкові та неозначено-кількісні числівники.

Іменники, що виражають поняття кількості, та відмінність їх від числівників. Поділ числівників за будовою. Неоднорідність морфологічної структури числівників. Генетичний зв'язок числівників з іменниками й прикметниками. Граматичні категорії числівника. Синтаксичні зв'язки числівників з іменниками. Стилiстичні особливості числівників з іменниками. Відмінювання числівників різних розрядів. Творення числівників: прості, складні і складені кількісні числівники; морфологічний склад збірних, неозначених і дробових числівників; творення порядкових числівників.

ЗАЙМЕННИК

Місце займенника в системі частин мови. Визначення займенника. Особливості граматичних категорій займенника. Відсутність категорій роду й числа в окремих типах займенників. Суплетивні форми займенника. Поділ займенників за значенням. Групи займенників, співвідносні з іншими частинами мови. Стилiстичні функції різних розрядів займенників. Розрізнення займенників і інших омонімічних з ними частин мови.

Прономіналізація. Відмінювання різних розрядів займенників. Короткі історичні пояснення про утворення окремих форм займенників.

ДІЄСЛОВО

Визначення дієслова. Основні граматичні категорії і форми дієслова. Синтаксична роль дієвідмінюваних і недієвідмінюваних дієслівних форм. Інфінітив, Категорія часу. Значення та вживання форм теперішнього, минулого, давноминулого та майбутнього часу в українській мові. Утворення форм теперішнього, минулого, давноминулого й майбутнього часів (з історичним поясненням). Категорія особи. Значення й граматичні способи вираження категорії особи. Зауваження до окремих особових форм. Безособові дієслова. Категорія способу. Значення та вживання дійсного, умовного та наказового способів. Утворення форм умовного й наказового способів. Категорія виду. Значення категорії виду дієслова. Дієслова доконаного виду їх групи. Дієслова недоконаного виду, їх групи. Видові пари дієслів. Видові ланцюжки. Одно – і двовидові дієслова. Способи творення дієслівних видів. Категорія стану дієслова. Перехідність, засоби її вираження. Стани дієслова: активний, зворотно-середній, пасивний. Дієслова, яким не властива категорія стану. Категорія числа і роду в дієслівних формах. Типи дієвідмін. Дієслова I та II дієвідміни й атематичні дієслова. Розрізнення дієвідмін за морфологічними ознаками інфінітива. Утворення дієслівних форм від основи теперішнього часу та від основи інфінітива. Способи словотвору дієслів. Дієприкметник як проміжний розряд між дієсловом і прикметником. Синтаксична роль дієприкметника. Активні й пасивні дієприкметники та їх творення. Безособові форми дієприкметникового походження на -но, -то та їх синтаксична роль. Дієприслівник як проміжний розряд між дієсловом і прислівником. Синтаксична роль дієприслівника. Утворення дієприслівників.

ПРИСЛІВНИК

Визначення прислівника. Морфологічні ознаки прислівників та їх синтаксична роль. Групи прислівників за значенням. Групи прислівників за походженням. Ступені порівняння прислівників. Емоційно забарвлені прислівники. Питання про безособово-предикативні слова (слова «категорії

стану»). Модальні слова. Групи за значенням і вживанням.

ПРИЙМЕННИК

Визначення прийменника. Морфемний склад прийменників. Утворення прийменників від інших частин мови. Значення і вживання прийменників. Основні значення прийменникових конструкцій.

СПОЛУЧНИК

Визначення сполучника. Поділ сполучників за походженням і будовою. Сполучники сурядності і підрядності. Сполучники та сполучні слова.

ЧАСТКИ

Визначення частки, функція часток у мові. Групи часток за місцем у реченні, за функціями, за значенням.

ВИГУКИ

Визначення вигука. Типи вигуків за значенням і вживанням. Розряди вигуків за походженням. Перехід самостійних слів і словосполучень у вигуки. Синтаксичні функції вигуків. Звуконаслідувальні слова. Вербоїди.

СИНТАКСИС

Синтаксис як граматичне вчення про будову зв'язної мови. Синтаксичні одиниці. Словосполучення і речення як основні синтаксичні одиниці, їх спільні і відмінні риси. Предикативність / непередикативність як головна ознака, що розрізняє речення і словосполучення. Словосполучення і слово. Питання про відношення предикативних сполук до словосполучення. Словосполучення як синтаксична одиниця, що характеризується наявністю синтаксичного зв'язку між її компонентами. Короткі відомості з історії вчення про словосполучення; неоднакове розуміння словосполучення в сучасних працях із синтаксису. Вільні («синтаксичні») і зв'язані («нерозкладні») словосполучення; фразеологічні сполуки та їхнє відношення до словосполучення. Словосполучення мінімальної конструкції (прості); їх структурні схеми (моделі), ускладнені (складні) як комбінації кількох простих та їхні різновиди. Синтаксичні зв'язки між словами у словосполученні, зв'язок сурядний і підрядний. Види сурядного зв'язку – відкритий і закритий. Засоби їх вираження. Питання про належність сурядних сполук до словосполучення. Форми підрядного зв'язку між компонентами словосполучень – узгодження, кореляція, керування, прилягання, інтеграція. Узгодження та його різновиди: формальне, смислове, окаятивне. Особливості зв'язку між компонентами у прикладкових сполуках. Керування. Види: сильне, напівсильне, слабе, безпосереднє і посереднє, неваріативне і варіативне. Прилягання та його різновиди. Питання про т. зв. іменне прилягання. Засоби вираження підрядних зв'язків.

Питання про синтаксичний зв'язок між компонентами предикативної сполуки. Словосполучення, утворені на основі підрядних зв'язків. Типи підрядних словосполучень:

- а) за належністю головного компонента до частини мови;
- б) за видом синтаксичного зв'язку між компонентами;
- в) за характером синтаксичних відношень між компонентами;
- г) за злитістю компонентів.

Речення як синтаксична одиниця. Ознаки речення. Предикативність та інтонація повідомлення як основні визначальні ознаки речення. Два розуміння предикативності в діячності та синхронії: предикативність як вид відношень між компонентами граматичної основи речення і як граматичне значення, утворене комплексом часткових значень, що співвідносять зміст речення з дійсністю. Класифікаційні схеми речень у синтаксисі. Речення прості й складні. Просте речення. Типи за метою висловлення: розповідні, питальні та спонукальні, бажальні. Інтонаційне їх оформлення. Речення окличні, стверджувальні і заперечні речення: типи із судженням. Прагматичні типи речень. Типи речень за структурою – прості й складні. Прості речення двоскладні й односкладні; непоширені і поширені. Просте двоскладне речення. Підмет і присудок як головні члени, що складають структуру двоскладного речення. Підмет простий і складений. Способи їх вираження. Присудки прості і складені. Типи складених присудків, способи їх вираження. Види зв'язку і призв'язкових членів у складених присудках. Складний присудок. Односкладні речення. Короткий огляд розробки опрацювання питання про односкладні речення. Типи односкладних речень. Означено-особові, узагальнено-особові, неозначено-особові речення. Безособові речення. Питання про інфінітивні речення. Номінативні (називні) і генетивні речення. Вокативні речення.

Питання про слова-речення та їх різновиди. Структура поширеного речення. Другорядні члени речення у двоскладних й односкладних реченнях. Короткі відомості з історії вчення про другорядні члени речення; сучасний стан учення про члени речення. Другорядні члени речення та способи їх вираження. Означення. Узгоджені й неузгоджені означення. Прикладка. Вираження означення і прикладки словосполученням. Додаток. Прямі й непрямі додатки. Способи їх вираження. Обставини, типи обставин за значенням, вираження їх різними частинами мови і словосполученнями. Порядок слів у реченні. Граматичне значення і стилістична роль порядку слів. Поняття про інверсію. Повні і неповні речення. Різновиди неповних речень за складом. Роль неповних речень у монологічному і діалогічному мовленні. Речення як комунікативна одиниця, будова якої зумовлена конституацією. Актуальне членування. Засоби вираження актуального членування – порядок слів, місце фразового наголосу. Співвідношення граматичного й актуального членування висловлень. Речення з однорідними членами. Однорідність і способи її вираження. Однорідні та неоднорідні означення. Питання про речення з однорідними присудками. Узагальнювальні слова при однорідних членах. Речення з відокремленими членами. Поняття про відокремлення. Умови відокремлення другорядних членів. Відокремлені означення, додатки, обставини. Уточнювальні члени речення: семантика і структура. Вставні і вставлені слова в реченні. Значення і граматичне їх вираження. Приєднувальні конструкції, особливості структурного і семантичного вияву.

Звертання. Значення і способи вираження звертання.

Складне речення. Питання про структурну схему складного речення. Складні речення мінімальної конструкції, утворені одним із видів синтаксичного зв'язку. Типи складних речень: за структурою і семантикою. Складносурядні речення. Смыслові відношення між частинами складносурядного речення та засобами

зв'язку між ними. Формальні типи складних речень.

Складнопідрядні речення. Структура складнопідрядного речення; відмінності у тлумаченні їх складових частин. Логіко-граматична, формально-синтаксична та структурно-семантична класифікації підрядних речень. Основні типи підрядних речень, що виділяються в сучасній літературі. Складні речення з неохарактеризованим зв'язком – безсполучникові складні речення. Засоби вираження зв'язків між частинами безсполучникових речень. Основні різновиди безсполучникових речень. Питання про семантико-синтаксичні співвідношення між безсполучниковими, складносурядними та складнопідрядними реченнями. Складні речення ускладненої конструкції, утворені на основі кількох видів зв'язку або неодноразовим повторенням одного виду зв'язку як комбінації мінімальних конструкцій. Складні синтаксичні конструкції. Засоби передачі чужого мовлення. Пряме, непряме і невласне пряме мовлення. Синтаксис тексту. Питання про одиниці тексту. Складне синтаксичне ціле як складова одиниця тексту, його будова і функції. Внутрішньотекстові структурні зв'язки і смислові відношення. Категорії і функції тексту. Пунктуація. Принципи пунктуації. Пунктуація й синтаксична система мови. Пунктуація й інтонація. Основні типи пунктуаційних знаків та огляд їх уживання в простому та складному реченнях. Функції розділових знаків.

Історія української літератури

Давня українська література

Проблема періодизації давньої української літератури. Загальна характеристика кожного з періодів.

Виникнення і розвиток літописання Київської Русі. Жанрова своєрідність "Повісті временних літ", Київського і Галицько-Волинського літописів. Використання цих літописів письменниками. Втілення загальнолюдських ідеалів добра і справедливості в "Повчанні" Володимира Мономаха, його педагогічна спрямованість. "Слово про Закон і Благодать" митрополита Іларіона.

"Слово о полку Ігоревім" – одна з найвидатніших пам'яток давньої української літератури. Мистецька довершеність твору. Історична основа "Слова о полку Ігоревім". Провідна ідея поеми та художні засоби її втілення. Система образів у "Слові о полку Ігоревім". Використання мотивів та образів "Слова" в українській літературі.

Література доби пізнього середньовіччя, естетичні закономірності. Специфіка розвитку.

Література доби ренесансу. Творчість Станіслава Оріховського, Павла Русина, Себастьяна Кльоновича та ін.

Полемічна література. Творчість Івана Вишенського: ідейне спрямування, особливості стилю. І.Франко про І.Вишенського. поняття про жанр послання. Ідейний зміст послань Івана Вишенського. Значення його творчості.

Козацькі літописи. Загальна характеристика. їхні автори. Літопис Самовидця. Літопис Григорія Грабянки. Літопис Самійла Величка. Образ Богдана

Хмельницького в "козацьких" літописах.

Драматургія XVII–XVIII ст. (інтермедії, великодня та різдвяна драма, драми Теофана Прокоповича, Георгія Кониського та ін.)

Поезія XVII–XVIII ст. (Іван Величковський, Дмитро Туптало, Данило Братковський, Стефан Яворський та ін.)

Проза XVII–XVIII ст. (агіографія, історіографія, полеміка, проповідь).

Г. С. Сковорода – видатний мислитель ХУІІІ ст. Ідея "сродної праці" у творчості письменника. Гуманістична спрямованість його творів. Сатира Г. С. Сковороди. Збірки "Сад божественних песней" та "Басні харьковськіе". Життєва мудрість видатного українського мислителя Г.С.Сковороди, філософські роздуми Григорія Сковороди про людське щастя.

Українська література ХІХ ст.

Поняття "нова українська література". Становлення нової української літератури, її періодизація. Особливості кожного з періодів. Зростання нової української літератури з кінця ХVІІІ до 40-х років ХІХ ст. просвітительський реалізм передшевченківського періоду. Бурлеск і твори, що стояли поза бурлескною традицією. Вияви сентименталізму, поєднання його з реалістичними тенденціями. Особливості розвитку українського романтизму. Жанрове, тематичне, образне і мовне збагачення літератури.

І. П. Котляревський – перший класик нової української літератури. "Енеїда" Івана Котляревського – перший твір нової української літератури. "Енеїда", її зв'язки з національними традиціями, зарубіжною літературою. Поняття про бурлеск і трагестію.

Умови становлення української драматургії. Драматичні твори ("Наталка Полтавка", "Москаль-чарівник"). їх художні особливості. Новаторський характер п'єси І.П. Котляревського "Наталка Полтавка". Роль пісні у п'єсі. Система образів, засоби їх розкриття.

Просвітительський реалізм І.П.Котляревського.

Місце байкарської творчості П.П.Гулака-Артемівського та Є.П. Гребінки в літературному процесі.

Г.Ф. Квітка-Основ'яненко – перший прозаїк нової української літератури, його українські повісті та оповідання. Гумористично-сатиричні твори ("Салдацький патрет", "Мертвецький Великдень", "Конотопська відьма" та ін.). Зв'язок їх з "Вечорами на хуторі біля Диканьки" М.Гоголя. Сентиментально-реалістичні повісті ""Маруся", "Сердешна Оксана", "Козир-дівка", їх ідейно-тематичне спрямування. Сентиментально-ідилічне змалювання побуту, обрядів, природи України у повісті "Маруся". Драматичні твори письменника ("Приезжий из столицы", "Шельменко-денщик", "Сватання на Гончарівці). Повість «Пан Халаявський».

Романтизм в українській літературі. Місце і значення його у процесі становлення нової української літератури. Творчість поетів-романтиків Л. Боровиковського, М. Костомарова, А.Метлинського, В. Забіли, М. Петренка.

Літературний рух 40–60-х років ХІХ ст. в Україні.

Т. Г. Шевченко – основоположник нової української літератури. Творчий

шлях поета. Багатогранність творчої діяльності Т.Г.Шевченка, його місце в літературному житті України. Періодизація творчості.

Лірика і балади раннього періоду. Соціально-побутові та історичні поеми раннього періоду. Романтизм і реалізм у поемі "Гайдамаки". І. Франко про ранню творчість поета.

Драматичні твори, їх зв'язок з розвитком літературного й театрального мистецтва. "Назар Стодоля".

Лірика періоду "трьох літ": її громадянський пафос і висока художня довершеність. Ідейно-естетичні погляди поета того часу. Мрії Т.Шевченка про щасливе майбутнє України у поезії "Ісаія. Глава 35".

Сатира письменника. її народний характер. Тематичне, жанрове і стильове багатство поем "Сон" ("У всякого своя доля"). "Кавказ", "І мертвим, і живим...". Прометей – символічний образ нескореного народу (за поемою "Кавказ" Т. Г. Шевченка).

Соціально-побутові поеми "Сова", "Наймичка", "Відьма". І. Франко про еволюцію образу матері в Шевченковій творчості.

Твори на історичні теми, історична концепція Шевченка ("Холодний Яр", "Єретик", "Сліпий" та ін.). .

Творчість 1847–1857 років. Цикл поезій "В казематі", інтерпретація віршів М.Лисенком, П.Чайковським. Поет на засланні, його лірика, її мотиви, образи. Революційний пафос віршів і поем цього періоду ("П.С.", "Княжна", "Варнак", "Марина" тощо). їх композиція, образи і стиль.

Проза Шевченка. Повісті російською мовою, вираження авторської позиції.

Творчість 1857–1861 років. Поема "Неофіти", вірш "Юродивий". Естетичні погляди Т.Шевченка, його "Щоденник". Поняття про літературну критику, її зразки першої половини ХІХ століття.

Поетична творчість П. Куліша. "Чорна рада» П. Куліша – перший історичний роман в українській літературі. Зображення козацького лицарства в ньому та осмислення історичного минулого України.

Творчість Марка Вовчка. "Народні оповідання". Поняття про характер та його типовість. Художня майстерність у творенні образів персонажів у повісті Марка Вовчка "Інститутка" та в оповіданнях.

Багатогранність творчого шляху М. Костомарова, загальна характеристика поезії, прози і драматургії письменника. Аналіз його п'єси "Сава Чалий".

Творчість А.Свидницького. "Люборацькі" як перший зразок реалістично-соціального роману в українській прозі. Система образів, прийомів їх творення, особливості стилю. Гумор і сатира як різновид комічного.

Поетична спадщина Ю. Федьковича, використання Лірика, її мотиви і образи, поеми, проза письменника, проблематика.

Літературний рух 70–90-х років ХІХ ст. Новий етап розвитку реалізму в 70–90-х роках. Тематичне, жанрове і стильове збагачення літератури.

Творчість І. Нечуя-Левицького. Літературні традиції і новаторство письменника. Повісті з життя селянства: "Микола Джеря", "Кайдашева сім'я", "Бурлачка" : образи, художні особливості; майстерність типізації й індивідуалізації в них. Поняття про соціально-побутову повість.

Життєвий і творчий шлях Панаса Мирного. Роман "Хіба ревуть воли, як ясла повні?", його тематика, образи, засоби їх типізації; мова твору. Своєрідність композиції роману. Поняття про соціально-психологічний роман.

Роман "Повія" як визначний твір вітчизняного реалістичного епосу. Викриття суспільних явищ пореформеного періоду в поєднанні з тонким психологічним аналізом. Своєрідність композиції, система образів роману.

Оповідання й повісті Панаса Мирного 80–90-х років ("Голодна воля", "Морозенко", "Серед степів", "Лихо давнє й сьогочасне". "Сон" тощо). Ідейно-художні особливості цих творів.

Багатогранність творчого доробку Б.Д.Грінченка, соціально-психологічні аспекти його творів ("Без хліба", "Дзвоник", "Каторжна", "Украла", "Екзамен" та ін.).

Український професійний театр і драматургія другої половини ХІХ ст. Умови їх розвитку. Театр корифеїв під керівництвом М.Старицького і М.Кропивницького.

Драматургія і театральна діяльність М. Кропивницького. Ідейно-художній аналіз його творів "Глитай, або ж Павук", "Олеся", "По ревізії".

М. Старицький як організатор професійного театру, драматург, поет і прозаїк. Його п'єси "У темряві", "Не судилось", "Талан" та ін. Актуальність тематики і сценічність цих творів. Новаторство письменника у створенні жанру історичної драми ("Богдан Хмельницький", "Маруся Богуславка", "Оборона Буші". "Остання ніч").

І. Карпенко-Карий – найвидатніший драматург серед корифеїв українського театру. Його активна громадська і театральна діяльність. Соціально-побутова драма "Бурлачка". Соціальний характер конфлікту у драмі. Поділ драматичних творів на жанри. Гострота конфлікту і глибина психологізму у драмах "Безталанна" та "Наймичка".

Новаторство в жанрі соціальної комедії ("Мартин Боруля", "Сто тисяч", "Хазяїн"). Засоби типізації й індивідуалізації в комедіях. І. Франко про драматурга. Діалогія "Суєта" і "Житейське море". Історична драма "Сава Чалий" "як архітвір нашої літератури" (І. Франко).

Життєвий і творчий шлях І. Франка. Становлення І. Франка як поета, його роздуми про "секрети поетичні". Збірка "З вершин і низин", її новаторство, злободенність тематики, художня досконалість та перекладання на музику кращих творів.

Збірки поезій "Зів'яле листя", "Мій Ізмарагд", "Із днів журби" та ін. Ліричний герой поетичної драми "Зів'яле листя".

Ідейно-художній аналіз соціально-побутових, історичних і філософських поем ("Лис Микита", "Іван Вишенський").

Місце художньої прози у спадщині письменника. Твори з робітничою тематикою ("Бориславські оповідання", "Борислав сміється" та ін.). Оповідання й повісті з життя селянства ("Як пан собі біди шукав", "Ліси й пасовиська", "Добрий заробок" та ін.). Реалізм і художні засоби у них.

Історична тема в прозі І.Франка. Образи і засоби їх типізації в повісті "Захар Беркут". Твори з життя інтелігенції та польської шляхти ("Петрії і Довбушуки", "Лель і Полель", "Пережресні стежки", "Основи суспільності" тощо).

Драматичні твори, їх тематика, жанри і стильові особливості. Ідейно-художній аналіз соціально-побутової драми "Украдене щастя", її конфлікти, реалізм і типовість образів.

Українська література кінця ХІХ – початку ХХ ст.

Українська література кінця ХІХ – початку ХХ ст.: основні тенденції розвитку. Життєвий і творчий шлях М.Коцюбинського, його ідейно-естетичні погляди. Творчі пошуки у 80-90-х роках ХІХ ст. ідейно-художній аналіз різних за проблематикою, жанрами і стильовими особливостями творів "Харитя", "Ціпов'яз", "Хо", "Дорогою ціною", "Лялечка" і "Цвіт яблуні". Традиції і новаторство в зображенні трагічної долі молдаван, татар і турків ("Для загального добра", "Відьма", "В путях шайтана", "На камені", "Під мінаретом"). Майстерність гумористичного, психологічного і ліричного зображення персонажів ідейно-художній аналіз новел ("Сміх", "Він іде", "Невідомий", "Подарунок на іменини", "Intermezzo", "В дорозі"). Повість "Fata Morgana". Повість "Тіні забутих предків" як правдива казка про Гуцульщину, її проблематика.

Життєвий і творчий шлях Лесі Українки. Основні мотиви, образи, художня специфіка лірики Лесі Українки. Проблематика, жанрові і художні особливості поем "Роберт Брюс, король шотландський", "Давня казка". Драматургія, її тематика, жанрова різноманітність і новаторство. Драматичні поеми "Одержима". "Вавілонський полон", "На руїнах". Поняття про естетичний ідеал письменниці. Проблематика, образи та художні особливості творів "Осінь казка", "В катакомбах", "У пущі", "Камінний господар". Філософська ідея, система образів, поетична символіка, особливості композиції драми-феєрії "Лісова пісня". Поняття про її жанр. Трагедія людини відірваної від рідної землі, у драмі "Бояриня" Лесі Українки.

В. Стефаник – майстер української новелістики. Тематика, образи, художня специфіка новел.

О. Кобилянська – тонкий знавець людської душі. Повісті "Людина" і "Царівна", композиція, особливості творення образів, мова і стиль. Новели. Ідейно-художні особливості повістей "Земля" і "У неділю рано зілля копала". Використання засобів лірики й драми в епічному творі.

Творчість С. Васильченка ("На чужину", "Дощ", "Мужицька арифметика". "Над Россю", "Чайка", "Мати"). Засоби зображення характеру в епічних творах. Тематика та проблематика творів С. Васильченка "Червоний вечір". "Приблуда". "Авіаційний гурток", "У бур'янах" та ін.

Українська література ХХ століття

Особливості розвитку української літератури початку ХХ ст.: традиції і новаторство. Різноманітність стильових манер у творчості письменників першої половини 20-х рр. Поєднання епічної розповіді з ліричним самовиявом письменника. Засвоєння українською літературою найновіших модерністських течій в європейському мистецтві. Продовження традицій "Молодої музи", розвиток символізму (Г. Михайличенко, Я. Савченко, О. Слісаренко), футуризму

(М.Семенко, Гео Шкурупій, ранній М.Бажан). неокласицизм (М.Зеров, М.Рильський, П. Филипович. М.Драй-Хмара, О.Бургардт); конструктивізму (В. Поліщук).

Розвиток української поезії 1920–1930 рр. Жанрово-стильове багатство ліричних творів.

Загальна характеристика творчості П.Тичини. Провідні збірки. Особливості стилю письменника. Вияв українського модернізму в ранній творчості митця. Естетичні засади поезії П.Тичини. Поетичний вираз світовідчуття й світорозуміння нового покоління творчої інтелігенції у збірці "Сонячні кларнети". Відтворення настроїв людини через образи природи у збірці "Сонячні кларнети" Павла Тичини. Ідеал гармонії всесвіту, протест проти жорстокості війни і дійсності ("Скорбна мати"), ідеал національного визволення та свободи ("Золотий гомін"). Національна проблематика у ліриці 1917–1920 рр. Відтворення революції й громадянської війни, оспівування борців, що полягли за самостійну Україну ("Гей, вдарте в струни, кобзарі", "Пам'яті тридцяти"). Трагедія українського села. тема голоду ("Прийшли до мене в гості", "Загупало в двері прикладом"). Проблема національного відродження українського народу в творчості Павла Тичини. Збірки "Плуг" та "Замість сонетів і октав". Проблеми: революція і народ, інтелігенція, митець, культура. Обурення і відчай поета з приводу нового гніту, під який потрапила Україна у 20 рр. ("До кого говорить?"), роль митця у такому суспільстві ("І Белий, і Блок, і Єсенін. і Ключев..."). Нова концепція дійсності у збірці "Вітер з України". Суперечливість творчої еволюції у 30–40 рр. Криза генія. Оцінка творчості митця Є.Маланюком, В.Стусом.

Життєвий і творчий шлях Максима Рильського. Розмаїття тем і мотивів, психологічна наповненість і витонченість поетичних образів у ліриці М.Рильського. Перша збірка "На білих островах": синтез реалістичної, романтичної манери письма та символізму. Відстоювання високої культури поетичної творчості в угрупованні неокласиків. Збірки "Під осінніми зорями". "Синя далечінь", "Крізь бурю і сніг" – досягнення Рильського-неокласика. Використання форми сонету. Єдність людини і природи, юнацьке почуття кохання, сум розлуки у ліричних поезіях "Яблука допіли", "На білу гречку впали роси". "Ластівки літають, бо літається". Медитативна лірика. Розуміння краси, ставлення до культурних надбань минулих епох, до мови, до видатних митців минулого ("Рідна мова", "Ніцше", "Бодлер", "Шекспір"). Поетичне відтворення історії України, любові до рідної землі в поезії М.Рильського "Слово про рідну матір".

Поетична творчість неокласиків (М.Зеров, П.Филипович, М.Драй-Хмара, Ю.Клен). Загальна характеристика.

Життєвий і творчий шлях Володимира Сосюри. В. Сосюра – визначний поет-лірик. Провідні мотиви лірики. Особливості стилю письменника. Початок літературної творчості В. Сосюри. Ілюзії автора, нав'язані ідеологічною системою. Поетове "Я" і "Ми" в "Червоній зимі". Автобіографічна основа поеми. Національна проблема поеми "Мазепа". Конфлікт між козацькою республікою Україною та самодержавно-кріпосницькою Росією. Показ "страшної трагедії Мазепи" як трагедії всієї нації. Інтимна лірика В.Сосюри: "Так ніхто не кохав...", "Білі акації будуть цвісти...".

Вольовий характер ліричного героя творів Євгена Маланюка. Тема історичної долі України, протест проти безправності на Україні, проголошення потреби формування нової, національно свідомої особистості. Ідея української державності у поезії Є.Маланюка. зображення "степової Еллади". Посилення трагедійності світовідчуття Є.Маланюка у пізніх поезіях.

Місце "празької школи в історії української літератури початку ХХ століття.

Естетичне новаторство української прози 20–30 рр. Проблематика, жанри, багатство стильових течій. Жанрова різноманітність прози. Перевага новелістичних жанрів (короткі новели, шкіци, етюди, ескізи). Поєднання етичної розповіді з ліричним самовиявом письменників, громадянська пафосність (твори Г.Косинки, М.Хвильового. Ю.Яновського). Розвиток малих епічних жанрів (збірки оповідань і новел С.Васильченка, В.Винниченка, твори М.Івченка, М.Ірчана, М.Хвильового). Поява в середині 20-х років великих епічних полотен: повісті (М.Івченко. М.Хвильовий, П.Панч, А.Головко, В.Підмогильний) та романи (В.Підмогильний, А.Головко, Ю.Яновський, О.Досвітній).

Творчість Володимира Винниченка і її місце в літературному процесі. Тематика, гуманістичний пафос прози та драматургії. Характеристика одного прозового твору. Реалістичне зображення людських характерів у творах Володимира Винниченка.

Життєвий і творчий шлях М.Хвильового. Трагізм життєвої долі М.Хвильового та його героїв. Суперечність між гуманістичними, вселюдськими ідеалами й жорстокою дійсністю громадянської війни, роздвоєння особистості ("Я (Романтика)", "Мати"), сліпа віра в "загірну комуну" ("Синій листопад"). Зображення непримиренної жорстокої боротьби в громадянській війні ("Солонський яр") Традиції й новаторство Г. Косинки в новелістичному жанрі (стефанівський тип). Епічно-драматичне начало в новелах Г. Косинки.

В. Підмогильний. Продовження інтелектуальної, філософсько-психологічної лінії в українській літературі початку ХХ ст. тематичне розмаїття прози митця: тема людини і революції ("Історія пані Ївги", "Повстанці"); тема голоду ("Проблема хліба". "Собака"); тема міста й села ("Остап Шаптала", "Місто"). Творчість В. Підмогильного в літературному контексті доби. Світове значення творчості митця.

Ю. Яновський. Початок творчого шляху. Романтизм ранніх оповідань. Проблема духовного оновлення людини і суспільства ("Мамутові бивні", "Кров землі"). Ліризм, поєднання реалістичного з романтичним – основні ознаки творчості Ю.Яновського. "Вершники". Поєднання ознак народної думи, героїчної поеми, новелістичного роману; реалізму та романтизму. Осуд жорстокості та безглуздя братовбивчої війни ("Подвійне коло"). Трагедія роду Полівців у романі "Вершники".

Художньо-естетичні шукання українських драматургів у галузі проблематики, жанрів, стилів. Проблематика: боротьба за новий світ і формування свідомості, психології ("Між двох сил" В.Винниченка, "Патетична соната" М.Куліша, "Яблуневий полон" І.Дніпровського); історичної пам'яті ("Свіччине весілля", "Ярослав Мудрий" І.Кочерга, "Северин Наливайко" С.Черкасенка); соціально-побутових, морально-етичних конфліктів ("Народний Малахій"

М.Куліша, "Родина щіткарів" М.Ірчана): становлення нового типу суспільних відносин ("97" М.Куліша, "Кадри" І.Микитенка). розвиток жанру трагікомедії, використання елементів вертепної драми у п'єсах М.Куліша ("97". "Народний Малахій", "Патетична соната", "Маклена Граса"). Значення творчості М.Куліша для становлення української драматургії в 20-ті рр. ХХ ст. та дальшого її розвитку.

Відображення традицій українського народу в романі Івана Багряного "Тигролови".

Розкриття основної теми Батьківщини-України в широких соціально-політичних та духовно-історичних аспектах в ліриці П. Тичини, М. Рильського, М. Бажана, А. Малишка, В. Сосюри.

Сміливість постановки питань про долю українського народу, своєрідність художньої форми творів О.Довженка. Провідні ознаки стилю О.Довженка, їх виявлення у "Повісті полум'яних літ". Роздуми про джерела духовного формування людини та ознаки національно-органічного способу мислення в кіноповісті О. Довженка "Зачарована Десна".

Ідея "великої літератури" У. Самчука. Прагнення письменників поєднати модернізм та національно-органічний стиль у своїй творчості. Проблема боротьби добра і зла в романі У.Самчука "Марія". Своєрідне розкриття теми існування людини в тоталітарному суспільстві, пошуки форм боротьби з тоталітаризмом у прозі У.Самчука, В.Барки, Т.Осьмачки, І.Багряного. Проблематика роману В.Барки "Жовтий князь". Опір людської особистості тоталітарному молохові у романі І.Багряного "Сад Гетсиманський". Значення біблійно-християнських образів.

Загальна характеристика літературного процесу 60-х років ХХ ст. Літературне шістдесятництво. Провідні мотиви лірики "шістдесятників" (Л.Костенко, І.Драч, В.Симоненко, В.Стус, М.Вінграновський та ін.). Виклик бездуховності, описовості, догматизмові, проголошення свободи творчого самовираження митця. Поєднання традиції і новаторства в поезії Л.Костенко, В.Симоненка, М.Вінграновського, І.Драча. Творчість українських поетів-дисидентів – В.Стуса, І.Світличного, І.Калинця та ін. Опір як форма існування ліричного героя у їх ліриці. Поєднання давньої української традиції словом обстоювати права рідного народу на існування та тенденцій європейського модернізму у творчості дисидентів. Естетика страждання – центральне поняття дисидентської естетики. Мужність і стійкість ліричного героя В.Стуса у нерівній боротьбі зі злом і неправдою.

Особливості становлення і розвитку історичної тематики в українській літературі ХХ століття. Відродження і розквіт історичної прози у 70-х роках. Проблеми історичної пам'яті та осмислення долі українського народу в трьох часових вимірах – минулому, теперішньому і майбутньому у романах П.Загребельного, Р.Іваничука. Причини заборони історичного роману, громадянська мужність українських митців. «Химерний роман» у прозі 70-х років, джерела його виникнення. Обстоювання національних цінностей, протест проти бездуховності суспільства, роздуми про природу творчості митця, філософське осмислення призначення людини на землі – основні тематичні цикли химерної української прози.

Творчість Д.Павличка. Любов до рідної мови, розуміння її значення у віршах "О слово рідне, хто без тебе я?..", "Ти зрікся мови рідної", "Якби я втратив очі.

Україно...". Ставлення до землі, хліба, до людської праці як критерію морально-етичних якостей людини у вірші "Коли ми йшли удвох з тобою". Філософізм, глибина роздумів над сутністю людського життя у вірші "Два кольори". Пісенна творчість Д.Павличка. Народні джерела пісень "Два кольори", "Лелеченьки", "Я стужився, мила, за тобою".

Яскравий світ художнього слова Ліни Костенко, громадянська наснаженість її поезій, висока художня культура, багата образність, глибина думки, афористичність вислову.

Історична основа роману у віршах "Маруся Чурай". Народнопісенні джерела. Основний конфлікт – між вірністю та зрадою, високою духовністю та приземленими матеріальними інтересами. Проблема митця і народу, ролі мистецтва в житті й боротьбі за національне визволення. Філософське осмислення історичного минулого України, проекція на сьогодення.

Іван Драч – поет невпинного пошуку нового змісту й форм вираження буття людей доби НТР, планетарних конфліктів, навислої над людством загрози воєнної катастрофи. Проблема Чорнобильської трагедії в українській літературі. ^Чорнобильська мадонна". Символічний ряд поеми.

О.Гончар. Лірико-психологічна проза. Змалювання великого степу і його нетлінної душі – людей у романі в новелах "Тронка". Продовження традицій О.Довженка та Ю.Яновського. Собор – символ духовної краси людини в однойменному романі Олеся Гончара.

Художня деталь в зображенні людських характерів у творчості Григора Тютюнника.

П.Загребельний – романіст. Подолання описовості, пожвавлення особистісного начала, активізація авторської творчої позиції – ознаки оновлення у прозі 60-х рр. Звернення до історичного минулого у романі "Диво". Зміщення часових площин, визначення головним героєм Софії Київської.

Героїко-патріотична тема в творчості українських письменників. Історія українського народу на сторінках художніх творів. Сучасна українська поезія, суспільні умови розвитку, місце у світовій ліриці. Тематичні, жанрові, стильові особливості, провідні мотиви сучасної поезії (І.Світличний, В.Базилевський, Т.Мельничук, В.Голобородько, Л.Голота та ін.). Тематика, проблематика сучасної прози (В.Дрозд, В.Шевчук, Ю.Мушкетик). Українські письменники у боротьбі за суверенну Україну (Т.Шевченко, І.Франко, О.Гончар. Б.Олійник. Р.Іваничук, В.Стус. В.Яворівський, І.Драч, І.Дзюба. та ін.). Образ України в творчості сучасних українських поетів (Дмитро Павличко, Іван Драч, Борис Олійник. Ліна Костенко та ін.). Українська поезія в діаспорі (Є.Маланюк, Т.Осьмачка, Ю.Клен та ін.). Провідні мотиви та образи. Поетичне вираження глибокої любові до рідної мови в поезії Максима Рильського, Дмитра Білоуса, Павла Тичини, Дмитра Павличка та ін. Образ матері в сучасній поезії (Андрій Малишко, Борис Олійник, Василь Симоненко та ін.).

Постмодернізм в українській літературі. Постмодерна гра в поезії Ю. Андруховича, В. Неборака, О. Ірванця. Естетика «Бу-Ба-Бу. Інтертекстуальність прози Ю. Андруховича («Московіада», «Рекреації», «Дванадцять обручів»). Творчість Ю. Іздрика, С. Жадана, О. Забужко.

Поезія 80-90-х рр. Основні тенденції розвитку. Культурницький напрям: І. Римарук, Н. Білоцерківець, Ю. Бедрик, В. Махно, Мар'яна Савка, Маріанна Кіяновська. Національно-міфологічний струмінь: В. Герасим'юк.

ПРОГРАМА ПРАКТИЧНОГО ЗАВДАННЯ *Лінгвостилістичний аналіз фрагмента тексту*

Орієнтовний план аналізу

1. Стилiстична характеристика лексики (книжна, розмовна; нейтральна, стилістично забарвлена). Художньо-естетична інтерпретація лексики тексту. Вплив лексико-стилiстичних засобів на вираження iдейно-образного й естетичного змісту твору.
2. Характеристика словотвірних засобів, що надають семантико-стилiстичних відтiнків словам (зменшуваності, пестливості, згрубілості, урочистості, фольклорності; книжності, розмовності, емоційності, iнтимності тощо).
3. Емоційне, естетичне, змістове наповнення, стилістична роль *конкретних* тропів, фігур, елементів звукопису:
 - 3.1 Тропи □ вислови, вжиті в переносному, зміненому значенні (епітети, метафори, метонiмії, синекдохи, алегорії, символи, порівняння, оксиморони тощо).
 - 3.2 Поетичні фігури □ засоби художнього синтаксису, своєрiдність синтаксичної, iнтонаційної організації художнього мовлення (анафори, епiфори, синтаксичні паралелiзми, риторичні фігури, антитези, градації, iнверсії тощо).
 - 3.3 Елементи звукопису □ засоби фонічної організації мови (алітерація □ повторення приголосних звуків, асонанс □ повторення голосних, оноματοпея □ звуконаслідування).

Основним завданням є визначення мовних засобів різних рівнів у системі певного художнього тексту з погляду їх відповідності задуму автора і його iндивідуальної манери писання; розгляд художнього тексту як організованої системи мовних засобів, що відображає певний iдейно-тематичний і естетичний зміст тексту. Тому при відповіді бажано дотримуватися принципу взаємозв'язку змісту й форми, окресленого М. Бахтiним тезами „оформлений зміст” та „змістозна форма”.

СТРУКТУРА ФАХОВОГО ВИПРОБУВАННЯ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ

Програма фахового випробування з української мови і літератури передбачає визначення рівня теоретичних знань, умінь і навичок, вміння визначати лінгвостилістичні особливості художніх текстів.

Загальна кількість запитань в одному варіанті становить 25 *тестів* множинного вибору відкритої форми й оцінюється по 4 бали за кожну правильну відповідь.

Відповіді на питання тесту вступник готує письмово на робочому місці. Час

виконання завдання – 40 хв. Під час виконання тесту вступник працює самостійно, не користується сторонніми джерелами інформації, не контактує з іншими абітурієнтами, що працюють над тестовими завданнями.

Результати складання тестової частини комплексного фахового іспиту визначаються оцінками за 100-бальною шкалою.

Результати виконання практичного завдання фахового іспиту – лінгвостилістичного аналізу художнього тексту абітурієнт представляє в усній формі. Вступник заздалегідь письмово виконує практичне завдання впродовж 40 хв., потім усно доповідає про результати. Після закінчення відповіді екзаменатори задають питання з поставленої проблематики. Питання комісії можуть бути спрямовані на уточнення, поширення, деталізацію та ілюстрацію відповіді вступника. Усна відповідь оцінюється за 100-бальною шкалою.

Загальна оцінка за фаховий іспит (максимальна кількість балів – 200) оголошуються після оформлення протоколу засідання комісії.

Зразок тестового запитання

1

Слова «Кругом нас знаходиться якась безодня, що її вирила доля, але тут, у наших серцях, вона найглибша» становлять:

*епіграф до повісті О. Кобилянської «Земля»
розв'язку новели В. Стефаніка «Камінний хрест»
епіграф до роману В. Підмогильного «Місто»
експозицію повісті М. Коцюбинського «Тіні забутих предків»*

2

Серед наведених речень визначте односкладне:

*Мені зоря сіяла нині вранці, устромлена в вікно (В. Стус).
Колеса глухо стукотять, мов хвиля об пором (В. Стус).
Не спопеляй і не топчи Отих краплин святої віри... (С. Ярема).
Найсвятіші в небо поривання Падають до грішної землі (С. Крижанівський).*

Зразок практичного завдання

Білет № 1

1. Проаналізуйте текст в аспекті єдності його формозмісту, охарактеризуйте мовні та стилістичні засоби (фрагмент новели Григора Тютюнника «Три зозулі з поклоном» додається).

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ ВСТУПНИКА

Кількість балів (max - 200)	Критерії
180 – 200	Виставляється за глибокі знання навчального матеріалу, що міститься в основних і додаткових рекомендованих джерелах; вміння аналізувати явища, які вивчаються, у їхньому взаємозв'язку і розвитку, чітко і лаконічно; логічно і послідовно відповідати на поставлені запитання; вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних задач.
160 – 179	Виставляється за ґрунтовні знання навчального матеріалу, аргументовані відповіді на поставлені запитання; вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язування практичних задач.
140 – 159	Виставляється за міцні знання навчального матеріалу, аргументовані відповіді на поставлені запитання, які, однак, містять певні неточності; вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних задач.
120 – 139	Виставляється за посередні знання навчального матеріалу, мало аргументовані відповіді, слабе застосування теоретичних положень при розв'язанні практичних задач.
100 – 119	Виставляється за слабкі знання навчального матеріалу, неточні або мало аргументовані відповіді, з порушенням послідовності його викладання, за слабе застосування теоретичних положень при розв'язанні практичних задач.
1 – 99	Виставляється за незнання значної частини навчального матеріалу, істотні помилки у відповідях на запитання, невміння орієнтуватися під час розв'язання практичних задач, незнання основних фундаментальних положень.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

Сучасна українська літературна мова

Основні

1. Вихованець І. Р. Теоретична морфологія української мови: Академ. граматики укр. мови / І. Вихованець, К. Городенська; за ред. І. Вихованця. К.: Унів. Вид-во «Пульсари», 2004. 400 с.
2. Граматика сучасної української літературної мови. Морфологія / за ред. К. Г. Городенської. Київ ; Інститут української мови : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2017. 752 с.
2. Мойсієнко А. К., Плющ М. Я. Сучасна українська літературна мова: Морфологія. Синтаксис: підручник. К.: Знання, 2010. 374 с.
3. Плющ М. Я. Граматика української мови: У 2 ч. Ч. 1. Морфеміка. Словотвір. Морфологія: Підручник. К.: Вища шк., 2005. 286 с.
4. Пономарів О. Д. Сучасна українська мова: Підручник. К.: Либідь, 2001. 400 с.

Додаткові

1. Безпояско О. К., Городенська К. Г., Русанівський В. М. Граматика української мови. Морфологія: Підручник. К.: Либідь, 1993. 336 с.
2. Горпинич В. О. Морфологія української мови: підр. для студ. вищ. навч. заклад. К. : ВЦ «Академія», 2004. 336 с.
3. Загнітко А. П. Теоретична граматики української мови: Морфологія: Монографія. Донецьк, 1996.
4. Плющ М. Я., Бевзенко С. П., Грипас Н. Я. Сучасна українська літературна мова: Підручник. К.: Вища шк., 2003. 430 с.
5. Олійник О. Б., Шинкарук В. Д., Гребницький Г.М. Граматика української мови. Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2007. 544 с.
6. Пентиліук М. І., Іващенко О. В. Українська мова: Підручник-комплекс. К. : Ленвіт, 2001. 352 с.
7. Караман С. О., Караман О.В., Дика Н.М. Сучасна українська літературна мова: Навчальний посібник. Частина I-II. Синтаксис словосполучень. Синтаксис простих речень. 2009. 276 с.
8. Караман С. О., Караман О.В., Дика Н.М. Сучасна українська літературна мова: Навчальний посібник. Частина III-IV. Синтаксис складного речення. 2009. 214 с.
9. Караман С. О. Сучасна українська літературна мова: навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. / О. С. Караман, О. В. Караман, М. Я. Плющ [та ін.]; за ред. С. О. Карамана. К.: Літера ЛДТ, 2011. 560 с.

Історія української літератури

Основні

1. Білоус П. В. Історія української літератури XI – XVIII ст. : навч. посіб. К. : Академія, 2009. 424 с.

2. Історія української літератури ХІХ ст.: У 2 кн.: Підручник / За ред. М.Г.Жулинського. Т.1-2. К. : Либідь, 2006.

3. Історія української літератури. Кінець ХІХ – початок ХХ століття : У 2 кн. : Підручник / За ред. О. Д. Гнідан. К. : Либідь, 2005. – Кн. 1. 624 с.; Кн. 2. 496 с.

4. Історія української літератури ХХ ст. : у 2-х кн. / ред.-упоряд. В. Г. Дончик. К. : Либідь, 1998.

5. Кузьменко В. І. Історія української літератури: ХХ – поч. ХХІ ст. : навчальний посібник : у 3 т. / В. І. Кузьменко, О. О. Гарачковська, М. В. Кузьменко. Т. 1-3. К. : Академвидав, 2017.

Додаткові

1. Єфремов С. Історія українського письменства. К. : Феміна, 1995. 688 с.

2. Зеров М. Українське письменство ХІХ ст. Від Куліша до Винниченка: Лекції, нариси, статті. Дрогобич : Відродження, 2007. 568 с.

3. Ковалів Ю. Історія української літератури : Кінець ХІХ – поч. ХХІ ст. : У 10 т. Т. 1 [У пошуках іманентного сенсу]. К. : ВЦ «Академія», 2013. 510 с.

4. Історія української літературної критики та літературознавства : Хрестоматія : У 3 кн. : Кн. 2 / Упоряд. П. М. Федченко, М. М. Павлюк та ін. К. : Либідь, 1998. 352 с.

5. Українське слово : хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ століття: у 4-х кн. / упоряд. В. Яременко. – К. : Аконіт, 1994 – 2001.

6. Чижевський Д. І. Історія української літератури. К. : Академія, 2003. 568 с.

Лінгвостилістичний аналіз тексту

Основні

1. Єщенко Т. А. Лінгвістичний аналіз тексту : навч. посібник. Київ: ВЦ «Академія», 2009. 264 с.

2. Ткаченко А. О. Мистецтво слова : Вступ до літературознавства : Підручник для студентів гуманітарних спеціальностей вищих навчальних закладів. – 2-ге вид., випр. і доповн. К.: ВПЦ "Київський університет", 2003. 448 с.

Додаткові

1. Галич О., Назарець В., Васильєв Є. Теорія літератури: Підручник. – К.: Либідь, 2001. 488 с.

2. Загнітко А.П. Лінгвістика тексту: Теорія і практикум : науково-навчальний посібник. Донецьк : ДонНУ, 2006. 289 с.

3. Кочан І. М. Лінгвістичний аналіз тексту : навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і доп. К. : Знання, 2008. 423 с.

4. Крупа М. Лінгвістичний аналіз художнього тексту. Тернопіль : Підручники і посібники, 2005. 461 с.

5. Літературознавчий словник-довідник Nota bene (За ред. Гром'яка Р.Т., Коваліва Ю.І., Теремка В.І.). К., 1997. 749 с.